

Küçülme Sanatı ve Gündemleri

CEYHUN GÜRKAN

Küçülme Sanatı ve Gündemleri

cogito'nun *Küçülme, Nasıl?* başlıklı önceki sayısından alınan ilhamla hazırlanan yeni dosya *Küçülme Sanatı*,¹ küçülmenin büyüme ideolojisine ve kapitalizme yönelttiği eleştiriyi derinleştirmek ve sunduğu alternatifin teoride ve pratikte iddiasını yükseltmek amacıyla tasarlandı. Dosyada yer alan yazılar, küçülmenin eleştirel gücünü yükseltme arayışında birbirlerini tamamlayarak belirli temel bağlamlara yönelmektedir. Bunların başında, küçülmenin ana akım iktisat karşısında en başından beri üstlendiği ve ana akıma alternatif sunarken ayırt edici niteliğini oluşturan hakiki disiplinlerarası yapısının güçlendirilmesi gelir. Küçülmenin ekoloji, ekonomi, sosyoloji ve siyaset arasında kurduğu disiplinlerarası yakın bağlar, ayrıca doğa bilimlerine de açılarak sosyal bilime disiplinlerötesi (transdisipliner) bir nitelik kazandırmaktadır. Küçülme eleştirisinin dayandığı disiplinlerötesi karakteri dosyadaki yazılar somut katkılarla izlemekte ve eksikliği hissedilen alanlarda bu boşluğu doldurmaya yönelmektedir. Bu yeni disiplinlerarası arayışlara güçlü bir motivasyon kazandıran temel bir kolektif çalışma mevcuttur: *Küçülme: Yeni Bir Çağ için Kavram Dağarcığı*. Kitabın iki derleyicisiyle gerçekleştirilen verimli bir yuvarlak masa toplantısının çevirisine dosyamızda yer verilmektedir. Kitapta yer alan sözcükler kapitalizmin içinde bulunduğu çoklu kriz çağında ve değişimin ağırlığının hissedildiği bir za-

1 Küçülmenin sanatla buluşması, sanat kavramında bulunan ilişkili üç anlamla ilgilidir. Bunlardan ilki, sanat uygulamaya dönük olarak pratiğe (*praxis*), el becerisine, ustalıklı yapılan üretime (*poiesis*) göndermede bulunur. İkinci anlamıyla sanat düşünceye gönderimde bulunur (*theoria*). Heidegger, örneğin, modern teknolojinin karşısında konumlandığı eski Grekler'deki *'tekhne'*yi "zihin sanatları" olarak tanımlamış ve el ile kafa arasında modern teknolojiyle yaratılmış ayrılığı reddederek, sanatın ilk iki anlamını *poiesis-poetik* birliğinde birbirlerine bağlamıştır. Bu, sanatın estetik deneyim ve duyuma (*aisthesis*) bağlı olarak biçimlenen ve güzel sanatlarla ifadeye dökülen üçüncü anlamına işaret etmektedir. Dolayısıyla, 'küçülme sanatı' (*art of degrowth*), Foucault'nun 'yönetim sanatı' (*art of government*) ifadesinde betimlediği pratik ve düşünümsel düzlemde hem kendilik yönetim tekniği olarak öne sürdüğü varoluş estetiğini hem de başkalarının ve doğanın yönetimini bünyesinde toplar. 'Küçülme sanatı', küçülmenin bu niteliklerini birleştiren kapsayıcı bir ifadedir. Martin Heidegger, *Tekniğe İlişkin Soruşturma*, çev. Doğan Özlem, (Paradigma: İstanbul, 1998), s. 53, 79. Michel Foucault, *Güvenlik, Toprak, Nüfus*, çev. Ferhat Taylan, (Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul, 2013), s. 77-99.

manda, büyüme ideolojisine göre şekillenmiş toplumsal yapı ile bu yapıyı aşan gelecek tahayyülünün söylemsel ve somut pratikleri arasındaki gerilimi açığa vuran kavramlar bütünüdür. 'Kavram tarihi' çalışma alanından ödünç alarak söylenirse, kitabın sunduğu anahtar sözcükler toplumsal değişimin baskısını ve gerekliliğini yansıtan 'temel kavramlar'dır. Temel kavramlar düşünsel, söylemsel ve söylemsel olmayan pratiklerin kendi zamanındaki gerilimlerini taşıyan ve yapının değişimine yön veren toplumsal tarihin semantik yoğunlaşmalarını yansıtır.

Küçülmenin *Yeni Bir Çağ için Kavram Dağarcığı* kitabının derleyicileriyle yapılan söyleşide küçülmenin büyüme ve kapitalizm eleştirisini geliştirmek için iki önemli izlek öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki küçülmenin tarihini yazmak; ikincisi ise küçülmeyi sanatla buluşturacak yeni araştırma alanları ve yollar açmaktır. Küçülmenin hem olgusal tarihi hem düşünce tarihi tipik bir araştırmadan çok aslında kavramsal dönüşümün izinde tarihi küçülme üzerinden yeniden problematize etmenin bir başka yolu olmalıdır. Aksi takdirde küçülmenin tarihi, karşıtı olduğu büyümenin oluşum ve düşünce tarihinin parçası olarak sınırlanmış olacaktır. Bu dosyada küçülmeye yan yana gelen Michel Foucault'nun iktidar kavramında yarattığı paradigmatik dönüşüm aracılığıyla tarihi yeniden problematikleştirmesi ve buradan dönüştürücü bir siyaset çıkarması, küçülme eleştirisinin de izleyebileceği bir yöntem olarak burada anılmaktadır. Bir çalışma alanının ya da hareketinin mevcut yapıya yönelik eleştiri gücü ve alternatif sunma potansiyeli ve becerisi yalnızca bir gelecek ufku yaratmakla sınırlı değildir; aynı zamanda tarihi yeniden icat etmesi gerekir. *Kavram Dağarcığı* kitabı üzerine yapılan söyleşide öne çıkan bir diğer önemli nokta küçülmenin sanatla buluşmasıdır. Bu sayının hedeflediği önemli katkılardan biri de küçülme ile sanat arasındaki birlikteliği kurma yönünde güçlü bir adım atmaktır. Dosyada yer alan *Kavram Dağarcığı* kitabının Türkçe edisyon için hazırlayıcıları Bengi Akbulut ve Ethemcan Turhan arasındaki verimli ve dinamik söyleşide küçülmenin sistem eleştirisinin ve somutta alternatif sunma gücünün iki noktaya bağlı olduğunu vurgulamaları gözden kaçmamalıdır. Bunlardan ilki kapitalizm teorisi gibi küçülmeye ilişkin özgün kuramsallaştırma çalışmalarının ağırlık ve hız kazanması; ikincisi ise somut ve güncel durumların küçülme problematiği ve perspektifiyle tahlilidir.

Küçülme Sanatı sayısında yer alan küçülme üzerine söyleşilerin, inceleme ve tartışma yazılarının yöneldikleri amaçlar doğrultusunda, küçülme perspektifi ve hareketi için stratejik önemde bir dizi katkı ve üzerinde düşünölmeye devam edilmesi gereken gündemler şekillenmektedir. Bunlar şöyle sıralanabilir:

(i) *Disiplinlerarası açılım*. Küçülme doğa bilimleri, sosyal bilimler ve felsefe arasında yakın bağlar kurarak sürekli disiplinlerötesi bir düşünce ve araştırma alanına açılmalıdır.

(ii) *Kavram tarihi*. Küçülme, toplumsal ve kavramsal dönüşümleri ilişkilendiren kavram tarihi çalışmalarıyla farklı spesifik araştırma alanlarına (anayasa, hukuk, yerel yönetimler, kamu maliyesi vd.) ve ülke dillerine yönelmelidir.

(iii) *Tarih ve tarihyazımı*. Küçülmenin olgusal ve düşünce tarihinin oluşması için araştırmalar gerekir. Hatta tüm tarihi küçülme perspektifiyle problematize eden ve tarihi küçülmenin bir mücadele alanı olarak gören yeni bir tarihyazımı anlayışına ulaşılmalıdır.

(iv) *Yeni kuramsallaştırmalar*. Büyüme ile bağlantılı ekonomik, siyasal ve kültürel yapıların ve ilişkilerin küçülme perspektifiyle yeni kuramsallaştırmalara konu edilmesi gerekir. İktidar kiplerinin ve ilişkilerinin bilgi ve özneleşme alanları ile bağını kuran soybilimsel araştırmaların önemi dikkate alınmalıdır.

(v) *Metodoloji*. Küçülme perspektifinden hareketle toplumu, tarihi, ekonomiyi, siyaseti, felsefeyi ve doğayı karşılıklı ilişkileriyle anlamak için yeni metodolojik adımlar atılmalıdır. Bu metodolojik arayışlar diyalektikten nominalizme uzanan çoğulcu ve kapsamlı bir revizyonu içermelidir.

(vi) *Politik ve iktisadi stratejiler*. Bu yeni kuramsal ve kavramsal çabaların, güncel somut durumların kapsamlı tahliller ve pratik stratejilerle desteklenmesi aynı derecede önemlidir. Bu bağlamda, yalnızca tüketim, üretim ve madencilik gibi doğrudan ilgili sorunsallar değil; aynı zamanda, örneğin, bilgi üretimi ile entropi arasındaki ilişkiyi gözeten küçülmeci bir dijitalleşmenin imkânları ve Türkiye'de geleceği şekillendirecek yerel yönetimler gibi konular da dikkate alınarak somut ve güncel analizler geliştirilmelidir. Neoliberalizmin temel ilkeleri ve politikalarının öncelikle –Çin örneğinde olduğu gibi dijitalleşmeyle giderek daha fazla iç içe geçen– belediyeler üzerinden hayata geçirildiği dikkate alındığında, küçülme ilkeleriyle 'kent hakkı' mücadelelerinin iç içe geçtiği yeni bir ekolojik belediyeçilik anlayışı için kapsamlı ekonomi-politik ve mali stratejiler geliştirilmelidir. Ayrıca, klasik toplum sözleşmesi ilkeleri gereği bireylerin hakları ve yükümlülükleri arasındaki ilişkiye dayanan vatandaşlık modeline alternatif olarak; bireylerin, bir başka hak öznesi olarak organik ve inorganik bütünlüğü içinde- doğayla sözleşmesine dayanan yeni demokrasi ve vatandaşlık modelleri tasarımılamak, küçülmenin ekolojik özülle bağlantılı diğer bir politik gündemidir. Bu yönüyle küçülmeyi uygulama sahasında ve yerli toplulukların inançları doğrultusunda temel hakları ekolojik kimlikler ve özgürlükler alanına taşıyan örnek ülkelerden biri Yeni Zelanda'dır.

(vii) *Mekân çalışmaları*. Küçülme tartışmalarında sıkça gündeme gelen ölçek sorunu dikkate alındığında, küçülmenin mekân araştırmalarına ve yeni mekânsal pratiklere açılması elzemdir.

(viii) *Düşünsel genişleme*. Küçülmenin fikir dünyası yalnızca kurucu ve popüler isimlerle sınırlı kalmamalıdır. Küçülmenin sosyal bilimler, doğa ve mühendislik bilimleriyle felsefe alanlarından farklı düşünürlerle sürekli buluşturulması önemlidir.

(ix) *Sanat, estetik ve küçülme*. Küçülme sanatsal eleştiri ve –fil-salyangoz görseli gibi– estetik ifade biçimleriyle zenginleştirilmelidir. Sanat ve estetikle buluşma, meta mübadelesinin yarattığı toplumsal soyutluğu aşan yeni bir kavramsal soyutluk alanının inşasında kritik öneme sahiptir. Küçülmenin bilimsel mantığı ve eleştirisi küçülme sanatı ile birleşerek bütünlenmelidir.

(x) *Teori-pratik dengesi*. Küçülme, ekolojik yıkım gibi acil çözümler gerektiren meseleler karşısında sürekli görev üstlenmeye ve pratik sahaya inmeye çağrılmakta ve akademik bilgi sahasına hapsolme durumu yönünde eleştirilere konu olmaktadır. Küçülmenin bu çağrılara doğru ve ikna edici pratikler ve söylemlerle yanıt vermesi beklenmekte; görevi üstlenme kapasitesiyle sınanmaktadır. Böyle zorlayıcı koşullar ve aciliyetler karşısında küçülme bir yandan ilkeleriyle uyumlu direniş pratiklerine omuz vermeli; diğer yandan ise hızlanmanın baskısına kapılmadan sabırlı ve serinkanlı biçimde teori ve kavramsal soyutluk alanında yetkinlikle ilerleyebilmelidir. Teori-pratik dengesinde hızı ve hızlanmayı küçülme başlı başına bir konu ve direniş sahası olarak görmelidir.

(xi) *Bilginin transferi, eğitim-öğretim, özneleşme*. Küçülme, neoliberal sürdürülebilirlik ideolojisiyle mücadelesinde ve sunduğu alternatifleri yaygınlaştırmak için sosyal medyanın olanaklarını ve sanatla kurduğu ilişkiden aldığı gücü kullanmalıdır. Bu sayede hem en geniş toplumsal alana sürekli açılmalı hem de eğitim-öğretim süreçlerine, özellikle derslere, kendi ilkelerini ve ekonomi-politik stratejilerini taşımalıdır. Bu aktarımlar sayesinde, yalnızca sosyal bilimlerle sınırlı kalmamak için toplumun iyiliği ve esenliği için gerekli uzmanlık alanlarında –başta hekimlik ve mühendislik olmak üzere– ve diğer farklı mesleklerde neoliberal iktisadın özneleşme tarzlarını kesen, kullanım-değeri esasına yaslanan ve ticari-değer oluşumunu engelleyen mesleki-uzmanlık alanlarında küçülmeci özneleşme biçimleri geliştirilmelidir.

(xii) *Yeni etik*. Küçülme, insanın uzun zaman içinde gelişmiş ve büyüme metafiziğine yaslanan temel varlık biçimini dönüştürmeye yönelmelidir. Batı metafiziğiyle iç içe geçmiş büyüme ahlakını sorgulayan ve yerinden eden yeni etik çağrısını üstlenmek öncelikle küçülmeye düşmektedir.

cogito'nun yeni küçülme dosyası *Küçülme Sanatı*'nın hem peşinde olduğu hem de ileriye doğru derinleştirilmesi için bıraktığı gündemleri bu şekilde belirginleştirdikten sonra, yazıların temel katkıları ve önemleri bakımından kısa değerlendirmelere geçebiliriz. Diego Andreucci ve Giorgos Kallis "Peru'da Yönetimsellik, Kalkınma ve

Doğal Kaynak Çıkarımının Şiddeti” başlıklı makalelerinde küçülmenin kalkınma eleştirisini Peru örneğinde ekstraktivizm ile bağlantılı olarak sunmaktadır. Ayrıca yazarlar ekstraktivizme dayalı yeni kalkınmacılığa yönelik söylem eleştirisini Foucault'nun biyopolitika ve yönetsellik analiziyle birleştirmektedir. Foucault'nun iktidar ve yönetim analitiğinin küçülme perspektifiyle birleşme noktalarını sunmasının yanında, yazının Türkiye açısından önemi de bulunmaktadır. Türkiye’de madencilik sektörüyle bağlantılı doğa tahribatının yakın zamanda bir başka madencilik sektörüyle ilgili olarak yükseleceği anlaşılıyor. Siyaset ve iş çevreleri son birkaç yıldır Türkiye'nin ihracata dayalı büyüme modelinin ve yeni kalkınma hamlelerinin ‘nadir toprak elementleri’ne (*rare earth elements*) dayanması gerektiğini bildirmektedirler. Yüksek teknolojik ürünler için gerekli nadir toprak elementlerinin çıkarılması ve saflaştırılması süreçleri insan sağlığı ve doğa için yüksek tehlikeler barındırmaktadır. Aynı zamanda kaynak çıkarma bölgelerinde yeni yerinden edilmelerle karşılaşma olasılığı yüksektir. Türkiye’de ihracata yönelik nadir toprak metallerinin çıkarılması için yükselen politik ve ekonomik söylemlere bakıldığında, Andreucci ve Kallis’in Peru’da neoliberalizmin dayandığı ekstraktivist kalkınmanın eleştirel söylem analizleri, aktardıkları baskıların ve direnişlerin öyküsü Türkiye’de yakın gelecekteki tartışmalar ve mücadeleler için yol gösterici olacaktır.

Ercan Gündoğan “Büyümenin Diyalektiği: Sıfır, Sürdürülebilir, Küçülen, Ekososyalist” başlıklı inceleme ve tartışma yazısında küçülmeyle büyüme ve kalkınma ile bağlantılı kavramsal bir tartışmaya taşıyarak, küçülmenin bunlarla gerilimli ilişkisini yakın tarihin ana akım ve ana akım dışı olgusal, düşünsel ve kavramsal gelişmeleriyle ilişkilendirerek sunuyor. Gündoğan, kavramsal tartışmayı küçülmeye ilişkin verimli bir yöntemsel tartışmaya dönüştürerek küçülmenin büyümeyle ilişkisini statik bir düalizmden dinamik bir diyalektige taşır ve bu yolla küçülmenin ekososyalist niteliğini belirginleştirir. Küçülmeyi yalnızca ‘büyüme karşısında ne pahasına olursa olsun küçülme’ anlayışına indirgenen sınırlı bir ikicilik içinde ele alan yaygın bakışın ötesine geçen Gündoğan’ın diyalektik yöntemi, küçülmenin politik hedefi ve niteliği olan ekososyalizme dair birçok konuyu yeniden anlama ve kavramsallaştırma çabasında destek sunmaktadır.

Metehan Cömert’in “Kapitalist Gerçekliğin Kıyısında: Küçülmenin Eleştirel Ufku ve Özne Arayışı” başlıklı yazısında, küçülme düşüncesi farklı düşünürlerle geniş bir diyaloga açılırken, aynı zamanda ‘küçülmenin ve değişimin öznesi kimdir?’ sorusuna da yanıt aranmaktadır. Cömert, bu zorlu ve temel sorunun yanıtını gündelik yaşamda kurulacak ortaklıklarda bulmaktadır. Ona göre, çağın trajedileri ve yenilgileri karşısında ‘yeni insan’a bu ortaklıklardan doğan –başta somut ütöp-

ya fikri olmak üzere– antikapitalist, kültürel ve özgürleştirici tahayyüller hayat verecektir.

Hasan Ünal Nalbantoğlu'nun *cogito*'nun arşivinden gelen “Manipülatif Düzen -Devâsâlık - Amerikanlaşma” yazısı küçülmenin büyüme eleştirisinin hem üç güncel boyutumu betimliyor hem de bu bağlamıyla küçülmeyle Heidegger ile diyaloga açan bir izlek sunuyor. Nalbantoğlu'nun yazısı küçülme odağıyla yazılmamış olsa da, yazının içerdiği mesaj kapitalizmin büyüme eleştirisine yönelmektedir. Eski Grekler'de bilme/yapma/düşünce tarzı ve küçülme sanatı olarak yorumlanabilen *tekhne*'ye son ve en güçlü darbe olarak tekno-bilim ('modern *technik*') paradigması bir devâsâlaşma süreci yaratmıştır. Nalbantoğlu, büyümenin bitimsizliğinin iki koşulu olarak hakikatin üstünü örten –bugün kavram olarak salt söylemsel yönüne işaret etmekle sınırlı kalan ve *post-truth* olarak adlandırılan– ve baskı araçlarıyla hareket eden 'manipülatif düzen'e işaret ediyor. Emperyalizmin iktisadi, politik ve kültürel temsili olan, fakat yarın başka bir ülkeye referansla adı yeniden konulacak 'Amerikanlaşma'dan, bir tür 'yozlaşma'dan bahsediyor. Yazısında Nalbantoğlu, mevcut toplumsal sistemde insanın 'varlaşma' mücadelesinin devleşmenin –ve devletleşmenin (ister siyasal-idari, ister şirket tipinde aygıt olsun)– baskı, şiddet ve savaşlar karşısında sürdürdüğünü belirtir.

Erdem Seçilmiş “Arzunun Ekonomi-Politigi: Küçülme Üzerine Şizoanalitik Bir Arayış” başlıklı yazısında büyüme ideolojisinin temel hedefi olan insanın arzu dünyasına olan nüfuzunu değerlendiriyor. Arzunun tahakküm altına alınmasının bir taraftan üretim ve tüketim arasında kopmaz bağlar kuran libidinal ve tinsel ekonomik-kültürel sistemin inşasının gerekliliğine, diğer bir taraftan bunu işler kılan otoriter rejime duyulan ihtiyaca işaret ediyor. Kapitalist sistemin temel enerji olarak arzunun akış yönetimini üstlendiğini ve sermaye birikiminin kıtlık-bolluk diyalektiğinde arzu-enerjinin üretimi ve dağılımı meselesi olduğunun altını çizen Seçilmiş Deleuze, Guattari ve Bataille ile sıkı bir diyaloga girerek küçülme perspektifi açısından sıra dışı sayılabilecek bir düşünce de ileri sürüyor: Eğer temel enerji olarak arzunun özgürleşmesi ve yeni bir arzu rejiminin inşası büyümeden küçülmeye geçiş için elzemse, o halde büyüme arzunun oyun alanında kalarak büyümeyi hedef almak mümkün değil midir? Seçilmiş, büyümeye karşı yeni arzu politikasının beklenenden daha yıkıcı ve yüzleşmesi zor sonuçlara bizi götürebileceğini söylerken, kapitalizmin kendisinin ürettiği yeni mezar kazıcısının arzu rejiminde yattığı düşüncesini aktarıyor ve küçülme stratejisinin sınırlılıkla terbiye edilen arzu politikasından tam tersi sayılabilecek bir istikamete yönelmesinin sonuçlarıyla ne anlama gelebileceğini tartışıyor.

“Yavaşlama ya da Modernitenin Ütopyası” başlığı altında Hartmut Rosa ile yapılan söyleşide düşünür büyüme ve küçülme arasındaki karşıtlık ilişkisini hızlanma ve

yavaşlama karşılığında değerlendiriyor. Gerçekten de, büyüme bir sermaye birikimi dinamiği olarak sermaye oluşum akışını sürekli hızlandırmaya yönelik bir eğilimdir. Rosa büyümeye içkin olan hızı temel bir toplumsal ve kültürel ilişki olarak niteler ve hızı merkeze alarak başlı başına bir sosyoloji ve felsefe alanı geliştirmiş bir düşünürdür. Ne var ki hızın karşısında yavaşlamayı hem gerekli hem de başarılması son derece zor bir iş olarak değerlendirmekte ve küçülmenin toplumsal yavaşlama için potansiyelini an itibarıyla pek yüksek görmemektedir. Bu da bize küçülme sanatının gündem ve hedeflerinden birini sunmaktadır.

Zeynep Savaşçın “Sınıra Yeniden Bakmak: Küçülme ve Rezonans” başlıklı yazısında Rosa’nın analizini derinleştiriyor. Küçülmenin temel ilkesi olan sınırlılığ, sınır kavramı üzerinden tartışmaya açan Savaşçın, sınırın şimdinin dengeli yaşamında nesnelleşen ve mevcut toplumsal yapının fazlalık ve aşırılıklarından arınmış şenlikli bir toplumun kuruluşunu imleyen somut ütopya fikrine bağlandığını gösteriyor. Sınırın, bir kapalılıktan ziyade insanı bireysel ve toplumsal yaşamında sınırda kalmaya dönük direniş pratikleri aracılığıyla açıklığa açtığını belirten Savaşçın, bu bağlamda hızlanmanın bir sınır ihlali olarak derin ve kapsayıcı anlamını görünür kılıyor. Rosa’nın yeni bir kamusal faktörü olarak ileri sürdüğü ‘rezonans’ kavramının eleştirel biçimde yeniden değerlendirildiği yazıda, Savaşçın büyüme sonrası toplumun küçülmeci, sınırlı ve dengeli yaşam formundan kamusalığa dönüşümünün somut portresini ortaya çıkarmaktadır.

Ceyhan Gürkan “Sanatla Küçülmek” başlıklı yazısında, sanatın küçülme eleştirisini ifade etmedeki kritik önemini sanat yapıtlarıyla buluşan farklı bilimsel metin örnekleri ışığında vurgulamakta ve sanatsal eleştiri biçiminin küçülme yolundaki insanın politik varoluşu açısından anlamını tartışmaktadır. Yazıda sanatın küçülme için esas öneminin meta mübadelesinden doğan toplumsal soyutluğu aşarak yeni bir kavramsal soyutluğu yaratmada yattığı ileri sürülmektedir. Fiziksel tiyatro üzerine Salih Usta ile yapılan söyleşide de, tiyatro oyununun aşırılıklardan arınmış bir şekilde sadelikle izleyiciyle buluşmasının insan varoluşu üzerinde yarattığı derin ve sürgit etkileri vurgulanmaktadır. Özellikle performans sanatları şimdinin içinde alternatif bir bireysel ve toplumsal yaşamı kurgulayıp sergilediğinden dolayı, küçülmenin sanatla olan politik ilişkisi bu noktada açıklıkla ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, oyunun sadelikle izleyicilere açılabilmesi, mevcudun içinde yapılaşmış zihnin, dilin ve kimliklerin beden üzerindeki etkisini kırmakta ve hareketin özgürleşmesine bağlı olarak oyun, tehlikeli bir olumsuz silsilesi içinde katılım cesaretini uyararak bizi gündelik yaşam içinde küçülmeci yeni bir kamusalığa ve bunu gerçekleştirebilecek bir istence ve güce taşıyabilmektedir.

“Suç Ortaklığından Küçülme Savunusuna: Uluslararası İlişkileri Açın!” başlıklı yazısında Özlem Kaygusuz, küçülmeyi uluslararası ilişkiler disiplinine taşıyarak disiplin bünyesinde çevre ve ekoloji odağıyla gelişmiş ana akım ve eleştirel yaklaşımları değerlendirmektedir. Kaygusuz, hem uluslararası ilişkiler alanını küçülmeye eleştirel bir disiplinlerötesi alana taşıyarak ekolojik açıdan disipline dair yeni bir yaklaşım önerisinde bulunuyor ve bunun gelişimi için izleğini çıkarıyor hem de küresel ölçekteki devletler arası somut ve diplomatik ilişkileri küçülmenin temel bir konusu haline getiriyor. Bu iki yönlü katkının izinde Kaygusuz, güvenlik ve büyüme ilişkisi arasındaki yakın bağı gerilimleriyle tartışıyor, ardından uluslararası ilişkilerde ekolojik yıkımın faili karşısında direniş figürünün bir örneği olarak Greta Thunberg’i odağa alıyor. Kaygusuz, uluslararası ilişkilerde büyümenin ‘suç ortağı’ olan devlet merkezli dış politika analizlerini ve kapitalist uluslararası sistemi eleştirirken, Thunberg’i ‘vatandaş diplomat’ kimliğiyle bu eleştirinin odağına yerleştirmektedir.

Pınar Sarıgöl “Mümkünlerin Eşiğinde: Küçülme, Kesişimsellik ve Emma Goldman” başlıklı yazısında küçülme için temel önemde bir figür olan Goldman’ı odağına alıyor. Yazı küçülmenin nüfus politikasının temellerini ortaya koyabilmek için Goldman’ı feminist damarı güçlü kesişimsellik perspektifiyle buluşturuyor. Toplumsal cinsiyet alanındaki eşitsizlikleri çevre, ekonomi, etnisite, inanç, engellilik, yaşlılık, coğrafi konum ve diğer birçok eşitsizlik kaynağı ile beraber değerlendiren kesişimsellik perspektifi, Goldman’ın kadın özgürleşmesi yönünde çizdiği doğum politikasını küçülmeye dönük geniş bir nüfus politikası çerçevesi olarak ortaya koymaktadır. Goldman doğurmayı kadının özgür iradesine bağlı kapitalizm karşıtı politik bir tutum olarak görmekte ve doğumun, kadın özgürlüğü üzerindeki kesişimsel faktörlerle ağırlaşan baskıcı ve yıpratıcı etkisini sorgulayarak küçülmenin nüfus politikasına katkı sağlamaktadır. Doğurmanın kadının özgür iradesine bağlı olması kapitalizmden kurtuluşun temel anahtar politik mücadelelerinden biri olarak görülmektedir. Yazıda Goldman’ın kadının bedeni üzerindeki bağımsız ve özgür özenetim gücü ile iç içe geçen doğum politikası kesişimsel perspektifle buluşarak, küçülmenin malthusçu analizlerle bağını kuran yaklaşımlara yönelik eleştirel bir yanıt da ortaya çıkmaktadır.

Tüm bu yazılar ve söyleşilerle *Küçülme Sanatı* dosyasının küçülmeye katkısını burada “bitti ama tamamlanmadı”² diyerek noktıyor; küçülmenin yaşamın ve doğanın her alanındaki kolektif ve bireysel mücadeleleri güçlendirmesi umuduyla keyifli okumalar diliyorum.

2 Kaan H. Ökten, *Ölüm Kitabı – Ölüm Düşüncesinin Temel Metinleri*, (Agora: İstanbul, 2010), s. xii.